

Madde Kullanan Ebeveynler ve “Aile Hastalığı” Perspektifinden Çocukları: Dinamikler ve Tedavi Teklifleri

Substance-Abusing Parents and Their Children from a “Family Illness” perspective: Dynamics and Treatment

Hakan Karaman¹

Children of Substance-Abusing Parents: Dynamics and Treatment

Shulamith Lala Ashenberg Straussner & Christine Huff Fewell

New York, 2011, Springer Publishing Company, 288 pages.

Günümüz dünyasında madde kullanımı/bağımlılığı toplum sağlığını ciddi şekilde tehdit etmeyi sürdüren ve artan kullanım örnekleriyle etki alanını sürekli genişleten *biyopsikososyal* bir sorundur. Dolayısıyla gelişim sürecinde kişisel ve toplumsal faktörleri içermesine ilaveten, bireyin yaşamındaki birçok soruna da kaynaklık etmektedir. Bu açıdan koruyucu-önleyici aşamadan tedavi ve rehabilitasyon aşamasına kadar olan tüm süreçlerde aile dinamiklerinin odağa alındığı bir mesleki perspektifi gerektirmektedir. Nitekim Ögel’in (2010, s. 3) öncülük ettiği tanımlamaya göre, bağımlılık bir aile hastalığı olarak nitelendirilmektedir. Editörlüğünü Straussner ve Fewell’in üstlendiği ve yirmiden fazla ismin katkı sunduğu bu eser, madde kullanımının ve bağımlılığının bir aile hastalığı olduğu fikrini merkeze alarak, madde kullanan ebeveynlerin çocukları üzerine yapılmış özgün ve kapsamlı bir çalışmaya karşılık gelmektedir.

Kitap dört ana bölümden oluşmakta ve her bölüm kendi içinde çeşitli başlıklar içermektedir. İlk bölümde, konuya giriş niteliğinde alana dair kavramsal bir altlık oluşturulmuştur. Bu kapsamda öncelikle madde kullanan ebeveynlerin çocuklarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılmıştır. Madde kullanımının tanımı ve etkileri,

¹ Hakan Karaman (Arş. Gör.), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun. Eposta: karamannhakann@gmail.com

Atf: Karaman, H. (2018). Madde kullanan ebeveynler ve “aile hastalığı” perspektifinden çocukları: Dinamikler ve tedavi teklifleri [Review of the book *Children of substance-abusing parents: Dynamics and treatment*, by S. L. A. Straussner & C. H. Fewell]. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 599–601. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.3.0035R>

aile sistemi, ebeveynlik rolleri gibi konuya dair temel başlıklar çocuk odağı alınarak işlenmiştir. Ardından madde kullanan ebeveynlerin çocukları ile ilgili olarak bağlanma ve mentalizasyon kavramları tartışılmış; oluşturulan teorik çerçevede çocuklara yönelik mentalizasyon temelli tedavi programları, çocukluğun gelişim dönemleri arasındaki farklılıklar da dikkate alınarak önerilmiştir. Son kısımda ise madde kullanımının olduğu ailelerin temel dinamikleri ve madde kullanan ebeveynin yaşadığı ortamın çocuğa etkileri anlatılmış; aile ve ebeveynlik rolleri çerçevesinde müdahale teklifleri sunulmuştur.

İkinci ve üçüncü bölümde ebeveyni madde kullanan çocukların, bu durumla ilişkili olarak yaşam boyu karşılaşılabileceği problemlere ve bu problemlere yönelik tedavi programlarına değinilmiştir. Kapsamlı ve derin biçimde ele alınan bu bölümler, bireylerin doğum öncesi dönemden yetişkinliğe kadar olan süreçte deneyimlediği gelişimsel evrelerin kronolojisinde işlenmiş; ebeveynin madde kullanım durumu, her bir dönemin kendi gerçekliğine uygun olarak incelenmiştir. Bunu yaparken hamilelik süreci, madde kullanan ebeveynle yaşamının etkileri, bireylerin gelişim dönemleri, travma, psikodrama gibi pek çok konu hakkında güncel araştırmalara atıflarla literatür bilgileri sunulmuş; daha çok klinik perspektiften geliştirilmiş önleme ve tedavi programları önerilmiştir. Bölümlerin sonunda da konuyla ilgili vaka örneklerine yer verilerek, işlenen konuların uygulama düzeyinde karşılığı yansıtılmıştır.

Sonuç bölümünde ise alkol ve madde bağımlısı ebeveynin yanında büyümüş dört sosyal çalışmacının gerçek yaşam hikâyeleri, kimlik bilgileri gizlenerek derlenmiştir. Bu kapsamda konuyla ilişkili olarak yaşadıkları sorunlar vurgulanmıştır. Çocuklukta tecrübe edilmiş bu travmatik hikâyelerin aktarımı sayesinde, eserde bahsedilen aile profillerine ve ilgili sorunlara dair kavrayışa katkı sunulmuştur.

Editöryal bir çalışma olarak ortaya çıkan bu eserde, yazılan başlıkların her biri derinlemesine incelenirken bölüm tasniflerinin de oldukça başarılı yapıldığı görülmektedir. Hazırlanan her başlığın giriş ve sonuç bölümünü içermesi ve gerekli yerlerde konuların tablolarla desteklenmesi, okuyucuların eserden daha pratik biçimde faydalanmasını kolaylaştırmaktadır. Konular arasında güçlü bağlantıların bulunması da içerik bütünlüğünü sağlamada önemli katkı sunmaktadır. Oldukça geniş bir referans listesini barındırması ise esere güçlü bir akademik hüviyet kazandırmaktadır. Yoğun olarak teknik konuları içerse de, üslup açısından metnin akışını zorlaştıran bir olumsuzluk mevcut değildir. Çalışmanın temasına ilişkin anlatılan yaşam hikâyelerinin profesyonel meslek elemanlarına ait olması ise, bu sorunu yaşayan bireylere zorlu bir çocukluk dönemine rağmen başarı hikâyelerinin yazılabileceğini göstermesi açısından anlamlıdır.

Ebeveynlerin madde kullanımı ve buna bağlı olarak çocuklarının yaşadığı problemler, önemli sorun alanları oluşturmakta ve profesyonel müdahaleyi gerekli kılmaktadır. Nitekim ABD’de 2002-2007 yılları arasında toplanan verilere göre 18 yaş altı 8.3 milyon

çocuk, alkol ya da madde kullanım problemi yaşayan ebeveynlerin yanında bulunmaktadır (Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2009). Yine 2005 yılındaki bir araştırmaya göre, ABD’de kurum bakımında olan çocukların %46’sının ebeveynlerinde alkol ya da madde kullanım problemi olduğu belirlenmiştir (Young, Nakashian, Yeh ve Amatetti, 2007). Çeşitlenen madde türleri ve kullanım eğilimlerindeki artışlar göz önüne alındığında bu verilerin bugün için daha yüksek olacağını söylemek zor değildir. Dolayısıyla kitabın konusu sahada önemli bir sorun alanına karşılık gelmektedir. Nitekim Sieger (2013, s. 114) literatürdeki eserlerin genellikle çocukluğunda bu sorunu yaşamış yetişkinler hakkında olduğunu ve söz konusu soruna bu doğrultuda yaklaştığını; bu eserin ise doğum öncesinden yetişkinliğe kadar olan süreci işlemesi ve soruna yönelik çözüm teklifleri içermesi bakımından alanda özgün bir nitelik kazandığını belirtmiştir. Bu itibarla eser, ailesinde madde kullanım geçmişi olan çocuklarla çalışan sosyal çalışmacı, psikolog, pedagoğ, hemşire gibi profesyonellerin, uygulamada kaynak alabileceği özelliklere sahiptir. Diğer yandan eserin önemli bir sorun alanına değinirken bunu, kültürel açıdan kısıtlı bir perspektifle yaptığını söylemek mümkündür. Her ne kadar bahsi geçen sorunlar evrensel nitelikte olsa da, geliştirilen çözüm önerileri Amerikan kültürel perspektifinden ve yasal düzenlemelerinden beslenmektedir (Grimm, 2011). Dolayısıyla çözüm önerilerinde öne çıkarılan psikososyal kaynakların, farklı toplum ve kültürlerde çeşitlendirilebilmesi söz konusudur.

Geniş kapsamlı bir araştırmanın ve iş birliğinin ürünü olan bu kitap, madde kullanan ebeveynler ve onların çocukları üzerine neden-sonuç-müdahale denkleminde öz bir değerlendirme sunmaktadır. Özellikle doğum öncesi ve yetişkinlik arasında yer alan dönemlere yönelik değerlendirmeler içermesi, hem eğitim hem uygulama boyutunda kitaba başvurabilecek kitleyi genişletmektedir. Bu nitelikleriyle alanyazında önemli bir boşluğu doldurmasının yanı sıra, çözüm önerilerinin aile ve toplum ilişkilerinin farklılaştığı diğer ülkeler için yerel-kültürel kaynaklardan daha çok beslenen yeni eserlerin oluşturulmasına öncülük edebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça/References

- Grimm, C. (2012). Children of substance abusing parents: Dynamics and treatment. *Alcohol and Alcoholism*, 47(6), 1–743. <https://doi.org/10.1093/alcac/ags093>
- Ögel, K. (2010). *Sigara, alkol ve madde kullanım bozuklukları: Tanı, tedavi ve önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Straussner, A. L. S., & Fewell, H. C. (2013). Children of substance abusing parents: Dynamics and treatment. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 13(1), 114–115. <http://dx.doi.org/10.1080/1533256X.2013.750228>
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2009). *The NSDUH Report: Children living with substance-dependent or substance-abusing parents: 2002 to 2007*. Rockville, MD: Author.
- Young, N. K., Nakashian, M., Yeh, S., & Amatetti, S. (2007). *Screening and assessment for family engagement, retention, and recovery*. Rockville, MD: SAMSHA.